

การศึกษาวิเคราะห์การบรรลุนิพพานของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา An Analytical Study of the Enlightenment of the Prostitutes in Buddhist Scripture

¹โสภณ เทียนศรี

Sophon Tiamsri

²พระเมธีวราญาณ

Phra Methivarayan

คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding author email: kuchefar@yahoo.com

Received: January 30, 2020; **Revised:** May 24, 2020; **Accepted:** May 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิเคราะห์การบรรลุนิพพานของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสารจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา รวมทั้งเอกสาร ตำราวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะมุ่งเน้นไปที่การบรรลุนิพพานของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยตรงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ

โสเภณีกับการบรรลุนิพพาน มีข้อสรุปค้นพบว่า การมีอาชีพเป็นโสเภณีก็ได้เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุนิพพาน จึงทำให้เห็นถึงศักยภาพจากหญิงโสเภณีที่ได้พัฒนาตนถึงขั้นสูงสุดไปสู่ความเป็นพระอรหันต์ มีโสเภณีที่บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ มีจำนวน 4 ท่าน ได้แก่ พระอชิตเถรี พระอุมาตาเถรี พระอัมพปาลีเถรี พระวิมลเถรี และบรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน ในการบรรลุนิพพานของโสเภณีเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาของโสเภณี เพราะเกิดความเบื่อหน่ายต่อการมีอาชีพการเป็นโสเภณี จึงได้ขอออกบวช และได้สำเร็จเป็นอริยบุคคลในระดับพระโสดาบัน และบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์

คำสำคัญ: การบรรลุนิพพาน, โสเภณี, คัมภีร์พระพุทธศาสนา

Abstract

This article is intended to the Enlightenment of the Prostitute in Buddhist Scripture. The methods of this research work are documentary study by searching the data focus on the concept of Buddhist Ethics and Careers in Buddhism in Tipitaka, Commentaries, Sub-commentaries, related research works and analysis all data regarding the Buddhist ethics principles and careers. The objectives of this study are: to study the Enlightenment of the Prostitute in Buddhist There is a conclusion found that having a prostitution career is not an obstacle to achieving Dharma. Therefore, showing the potential from the prostitutes who have developed themselves to the highest level there are 4 prostitutes who attain to the Arhat. PhraAthtattatheri, PhraAphaimatathiri, PhraAmpalipalithiri, PhraWimlahiri and the enlightenment Sotàpanna is NangSirima. The Enlightenment of the Prostitute is a reflection of the faithfulness of prostitutes. Because of boredom of having a prostitution career. Therefore, requesting to be ordained and succeeded as a noble person and attain Sotàpanna as an Arahant.

Keywords: Enlightenment, Prostitutes, Buddhist Scripture

บทนำ

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้มีการกล่าวถึงบทบาทของโสเภณีไว้ในหลายแห่ง โดยมีบทบาทที่แตกต่างกันไป ในสมัยพุทธกาล ถือว่าผู้ครองเป็นตำแหน่งนครโสเภณีจะได้รับการยอมรับและเชิดชูเกียรติ ในการทำหน้าที่เป็นตัวแทนของบ้านเมืองที่จะต้องผ่านกระบวนการคัดสรรอย่างพิถีพิถัน มีปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ชีวกวัตถุ ว่าด้วยหมอชีวกโกมารภัจ ในเรื่องคณะภุมมพิชากรกรุงราชคฤห์ ไปพบหญิงงามเมืองที่มีชื่อว่าอัมพปาลี กรุงเวสาลีเป็นถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ มีอาณาเขตกว้างขวาง พลเมืองมากมีคนคับคั่ง หาข้าวปลาอาหารง่าย มีปราสาท 7,707 เรือนยอด 7,707 สวนดอกไม้ 7,707 สระโบกขรณี 7,707 และมีหญิงงามเมืองชื่ออัมพปาลี (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 327 หน้าที่ 180) แสดงให้เห็นถึงผู้ที่ครองตำแหน่งโสเภณีมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจ ยังเป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งเรืองของบ้านเมือง จึงทำให้เมืองนั้นมีความงามเป็นพิเศษ นอกจากนี้แล้ว หญิงโสเภณีมีเพียงจะช่วยให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองเพียงอย่างเดียว ยังเป็นผู้ที่มีความเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนาในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา มีปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ทีมนิกาย มหาวรรค ลិងขวัตถุ หญิงงามเมืองชื่ออัมพปาลี ผู้นั่งเฝ้าอยู่ ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า พระพุทธเจ้าข้าหม่อมฉันขอถวายสวนมะม่วงนี้แก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน พระผู้มีพระภาคทรงรับอารามแล้ว ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้หญิงงามเมืองชื่ออัมพปาลี ขวนให้อยากรับไปปฏิบัติ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 289 หน้าที่ 107) นางอัมพปาลีเป็นโสเภณีที่มีฐานะดี ผู้ที่มีความตั้งใจจะบำเพ็ญกุศลอย่างแรงกล้า ในการขอมิมนต์ถวายภัตตาหารกับพระพุทธเจ้า ยังได้

ถวายทรัพย์สินสมบัติที่ได้มาจากตำแหน่งของนครโสเภณีที่ดินและสวนมะม่วงถวายเพื่อสร้างสังฆาราม ยังมีโสเภณีที่มีชื่อเสียงในการทำบุญถวายอาหารบิณฑบาตที่เลื่องลือไปทั่วสารทิศ มีปรากฏในอรรถกถา ขุททกนิกาย ธรรมบท นางสิริมา ครั้นบรรลุนิสาปตติผลอย่างนี้แล้ว นิมนต์พระทศพลรังขึ้นถวายทานเป็นอันมากแล้วได้ตั้งอัฐกุฎัต เพื่อถวายพระสงฆ์ไว้เป็นประจำ ตั้งแต่นั้นมา ภิกษุ 8 รูป ไปยังเรือนเสมอ (อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ 1 ข้อที่ 119 หน้าที่ 98) นางสิริมาเป็นโสเภณีที่มีศรัทธาถวายได้ภัตตาหารพระภิกษุสงฆ์ 8 รูป ทุกวัน จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

นอกจากนี้แล้ว มีโสเภณีผู้มีความตั้งมั่นมีศรัทธาในการขอออกบวช เพื่อการพ้นทุกข์ แต่ต้องพบกับอุปสรรคในการเดินทาง เพื่อขอให้พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาตออกบวชได้ มีปรากฏในพระวินัยปิฎก จุฬวรรค เรื่องหญิงแพศยา ชื่ออัทธมาสี นางต้องการไปกรุงสวดีด้วยคิดว่า จะอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาค พวกนักเลงพอได้ฟังข่าวว่า หญิงแพศยา ชื่ออัทธมาสีจะเดินทางไปกรุงสวดี จึงคอยดักแอบซ่อนอยู่ใกล้ทางหญิงแพศยาอัทธมาสี ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมมิกถา เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อุปสมบทได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 7 ข้อที่ 430 หน้าที่ 358-359) เมื่อพิจารณาจากข้อความในพระวินัยนี้ พระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาตให้เป็นกรณีพิเศษต่อผู้จะบวชแต่ไม่อาจเดินทางไปบวชได้ด้วยตนเอง พระพุทธรูปเจ้าได้ส่งทูตมาแทน ถือได้ขอออกบวชในรูปแบบพิเศษ ซึ่งเป็นคนแรก และเป็นเพียงผู้เดียวที่ได้บวชในลักษณะทูตอุปสมบทา เมื่อบวชแล้วบำเพ็ญเพียรไม่นานก็สำเร็จบรรลุนิสาปตติผลเป็นพระอรหันต์

บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่า มีโสเภณีมีจำนวนไม่น้อยที่สามารถพัฒนาตนเป็นพระอริยบุคคล และนำไปสู่ความเป็นพระอรหันต์ ในประเด็นการบรรลุนิสาปตติผลของโสเภณี ซึ่งในการบรรลุนิสาปตติผลในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีโสเภณีท่านใดบ้าง ในการบรรลุนิสาปตติผลของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้การมีกล่าวไว้อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาค้นคว้าจากในพระไตรปิฎกอันเป็นหลักฐานสำคัญโดยหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้ทราบถึงการบรรลุนิสาปตติผลของโสเภณีในระดับต่างๆ ในฐานโสเภณีเป็นอาชีพเก่าแก่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และในปัจจุบันก็ยังคงมีอาชีพนี้อยู่ทั่วทุกมุมโลก เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลายจากบทความนี้ เพื่อเป็นแนวทางนำมาในการวิเคราะห์โดยสมบูรณ์จะยังประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยในเชิงลึก เพื่อสร้างสรรค์การพัฒนาชีวิตและสังคมได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของโสเภณีกับการบรรลุลัทธิธรรม
2. เพื่อวิเคราะห์โสเภณีกับการบรรลุลัทธิธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

บทความวิจัยนี้ โดยมุ่งเน้นศึกษาความรู้เกี่ยวข้องกับโสเภณี จากข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากพระไตรปิฎกจัดพิมพ์เป็นภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และในคัมภีร์อรรถกถา โดยวิธีการวิเคราะห์การบรรลุลัทธิธรรมของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เนื้อหาในด้านที่กล่าวถึงการบรรลุลัทธิธรรมของโสเภณี มีระดับการบรรลุลัทธิธรรมอย่างไร มีโสเภณีท่านใดบ้างที่บรรลุลัทธิธรรมขั้นสูงสุด

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางในการศึกษา ในการวิเคราะห์เอกสาร (document analysis) และการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย สำหรับเครื่องมือการวิจัยเอกสารและการวิเคราะห์เนื้อหาที่ใช้เป็นแนวทางจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยที่ได้แสดงเลขที่เล่มของพระไตรปิฎก ตามด้วยการแยกหมวดของพระคัมภีร์ในแต่ละปิฎก ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและถอดความรู้จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 45 เล่ม โดยมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับโสเภณีในมิติต่างๆ ในเล่มที่ค้นพบหมวดหมู่ หัวข้อเรื่องที่ค้นพบในจำนวนที่ศึกษาค้นคว้าจำนวน 917 หน้า ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบรรลุลัทธิธรรมของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยมีโครงสร้างมีความสอดคล้องกับประเด็นนำมาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ในมิติต่างๆ

ผลการวิจัย

1. บทบาทของโสเภณีกับการบรรลุลัทธิธรรม

จากการศึกษาการบรรลุลัทธิธรรมของโสเภณีทำให้ทราบถึงประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ หญิงโสเภณีจำนวนหนึ่งที่มีความเลื่อมใสศรัทธา ได้เห็นประโยชน์จากการฟังและการศึกษาธรรม สามารถพัฒนาตนเองข้ามพ้นจากความเป็นหญิงโสเภณี มีปัญญาที่สมบูรณ์พร้อมบรรลุถึงความเป็นพระอริยบุคคลในระดับต่างๆ ซึ่งหากพิจารณาถึงคุณสมบัติในการบรรลุลัทธิธรรม มีโสเภณีจำนวนไม่น้อยที่สามารถบรรลุลัทธิธรรมในระดับต่างๆ และนอกจากแล้วโสเภณียังเป็นเหตุให้ผู้อื่นบรรลุลัทธิธรรมได้อีกด้วย ซึ่งจะขอนำเสนอรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การบรรลุลหรรณของนางวิมลลาหิงโสเภณี มีข้อค้นพบว่า นางวิมลลาโสเภณีผู้ที่เคยมัวเมาอยู่กับชื่อเสียง เคยประกอบอาชีพเป็นโสเภณีมาก่อน แต่ด้วยในการตั้งมั่นในการปฏิบัติธรรม มีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา วิมลเถรีคาถา ภาษิตของพระวิมลเถรี ผู้เคยเป็นหญิงคนิกา ได้กล่าวภาษิตเหล่านี้ว่า วันนี้ เรานั่นปลงผมหม่มผ้าสังฆาฏิ บวชเที่ยวบิณฑบาตแล้วมานั่งอยู่ที่โคนต้นไม้ได้ผานที่ไม่มีวิตก ได้ตัดกิเลสเป็นเหตุเกาะเกี่ยวทั้งที่เป็นของทิพย์และของมนุษย์ได้ทั้งหมดทำอาสวะทั้งปวงให้สิ้นไป เป็นผู้เย็น ดับสนิทแล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 26 ข้อที่ 72-76 หน้าที่ 567-568) แม้ว่านางวิมลเป็นโสเภณีผู้ที่ยังมัวเมาอยู่กับชื่อเสียง และเคยประกอบอาชีพเป็นโสเภณีมาก่อน แต่ด้วยในการตั้งมั่นในการทำ ความดีและพัฒนาตนสู่การบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้

โสเภณีที่ชื่อว่าวิมล เมื่อได้รับโอวาทจากพระโมคคัลลานเถระ ได้ชี้แจงในเรื่องของ อสุกัมมัญฐาน จึงเกิดหิริโอตตัปปะ ในความชั่วที่ได้กระทำมา กลับมามีความตั้งมั่นในพระพุทธศาสนา มีความศรัทธาขอออกบวชเป็นภิกษุณีในเวลาไม่นานนักก็สามารถบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

2) การบรรลุลหรรณของนางอัทธกาสีหิงโสเภณี มีข้อสรุปค้นพบว่า โสเภณีที่ชื่อว่านางอัทธกาสีประกาศตนเป็นอุบาสิกาเลิกประกอบอาชีพโสเภณี ได้เห็นสังฆธรรมความจริงของชีวิตบรรลุลหรรณเป็นพระอรหันต์ มีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน อัทธกาสีเถรียาปทาน การที่หม่อมฉันมาในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดเป็นการมาดีแล้ว โดยแท้วิชา 3 หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้วคุณวิเศษเหล่านี้คือปฏิสัมภิทา 4 วิโมกข์ 8 และอภิญญา 6 หม่อมฉัน ก็ได้ทำให้แจ้งแล้วคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 33 ข้อที่ 183 หน้าที่ 544) นางอัทธกาสี ได้เกิดในชาติสุดท้ายได้เกิดมาในตระกูลลูกเศรษฐี ด้วยมีความตั้งมั่น มีศรัทธาเจริญสมณะและเจริญวิปัสสนาได้อภิญญาในเวลาต่อมาบรรลุเป็นพระอรหันต์

3) การบรรลุลหรรณของนางอัมพปาลีหิงโสเภณี มีข้อค้นพบว่า นางอัมพปาลีได้พิจารณาความจริงของชีวิตเกิดความสลดใจถึงสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เพราะความชราเป็นเหตุ รูปทั้งปวงไม่เที่ยงถูกชราครอบงำไว้ เมื่อได้ออกบวชเป็นภิกษุณี มีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน อัมพปาลีเถรียาปทาน ในสำนักของพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐที่สุดเป็นการมาดีแล้วโดยแท้วิชา 3 หม่อมฉันได้บรรลุแล้วโดยลำดับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉัน ก็ได้ทำสำเร็จแล้วคุณวิเศษเหล่านี้ คือปฏิสัมภิทา 4 วิโมกข์ และอภิญญา 6 หม่อมฉันก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หม่อมฉันก็ได้ทำสำเร็จแล้ว ดังนั้นได้ทราบว่พระอัมพปาลีภิกษุณีได้ ภาษิตคาถาเหล่านี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 33 ข้อที่ 212-219 หน้าที่ 548-549) นางอัมพปาลีมีอายุที่มากขึ้น จึงได้เลิกอาชีพเป็นโสเภณี และออกบวชเป็นภิกษุณีได้เข้ามาปฏิบัติอยู่ใน

สำนักของของพระวิมลโกณฑัญญะเถระ นางอัมพปาลีได้กำหนดพิจารณาในความไม่เที่ยงทั้งหลายแล้วยกขึ้นสู่ ทุกลักษณะ และอนัตตลักษณะ เจริญในบรรลุปะเป็นพระอรหันต์

4) การบรรลุตระรรมของนางปทุมวดีหญิงโสเภณี มีข้อค้นพบว่า นางปทุมวดีขอลาออกจากตำแหน่งนครโสเภณี เพื่อออกบวชเป็นภิกษุณีและฟังธรรมจากพระอรหันต์ มีหลักฐานยืนยันในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา อภยมาตุเถรีคาถา ภาษิตของพระอภยมาตุเถรี พระอภยมาตุเถรี ได้กล่าวภาษิตเหล่านี้ว่า แม่เจ้า ท่านจงพิจารณาร่างกายนี้ เบื้องบนตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องล่างตั้งแต่ปลายผมลงมาว่า เป็นของไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็นเน่า เราพิจารณาอยู่อย่างนี้ จึงถอนราคะทั้งปวงได้ ตัดความเร่าร้อนได้ขาด เป็นผู้เย็นดับสนิทแล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 26 ข้อที่ 33-34 หน้าที่ 560) พระเถรีได้พิจารณาร่างกายนี้ เบื้องบนตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นไป เบื้องล่างตั้งแต่ปลายผมลงมา เป็นของไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็น ให้พิจารณาอย่างนี้ จึงถอนราคะทั้งหมดได้ ตัดความเร่าร้อนได้เด็ดขาด เป็นคาถาที่บุตรกล่าวให้โอวาทแก่พระเถรี พระเถรีฟังคาถาบทนี้แล้ว จึงบรรลุปะเป็นพระอรหันต์

หลังจากที่บรรลุตระรรมแล้ว พระปทุมวดีเถรี ได้พระนามใหม่ว่า อภยมาตาเถรี ได้พิจารณาตามที่พระอรหันต์ที่เป็นพระลูกชายสอนทำให้เกิดเห็นความจริงแท้ของสังขารทั้งหลายว่า เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในที่สุดก็ได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ จากนั้นพระอภยเถระให้โอวาทแก่พระเถรี เมื่อพระเถรีฟังคาถาบทนี้แล้วบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ เปล่งอุทานกล่าวคาถา เป็นการบูชาอาจารย์ เมื่อกล่าวถึงการปฏิบัติของตน จากนั้นพระเถรี จึงกล่าวคาถาที่สอง ที่ปรากฏในอรรถกถาขุททกนิกาย เถรีคาถา กล่าวว่า ปฏิบัติตามที่ลูกชายสอน ความเร่าร้อนก็ดับสลาย สรรพกิเลส ดับ เย็นสบายถึงนิพพาน (อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ 28 ข้อที่ 427 หน้าที่ 68) พระเถรีได้ตั้งอยู่ในโอวาทที่พระอภยเถระแสดงให้เห็นว่า ราคะทั้งหมดถอนออกแล้วด้วยอรหัตมรรค ตัดความเร่าร้อนคือ กิเลสได้นั่นเอง จึงเป็นผู้มีความเย็น ดับสนิทด้วยนิพพาน

นางปทุมวดีได้ฟังพระธรรมเทศนาที่แสดงเป็นเรื่องเกี่ยวกับกายคตาสติและอสุภกรรมฐาน พิจารณาถอนความยึดติดในความงามของร่างกาย เห็นถึงความน่าเกลียดของปฏิภูลแห่งร่างกายในที่สุดก็ได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์

5) การบรรลุปะของนางสิริมาหญิงโสเภณี มีข้อค้นพบว่า นางสิริมาโสเภณีที่บรรลุปะเป็นพระโสดาบันเป็นพระอริยะเบื้องต้น ก่อนถึงแก่กรรมเมื่อยังสาว มีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิจารณ์วัตถุ สิริมาวิมาน ดิฉนังเป็นเทพธิดา ผู้เห็นอมตธรรม เป็นสาวิกาของพระตถาคตเจ้าผู้หาใครเลิศจึงกว่ามิได้ได้เห็นธรรม ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล เป็นโสดาบันบุคคล ทุกติเป็นอันไม่มีแก่ดิฉนังอีกแล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 26 ข้อที่ 142-147 หน้าที่ 25-26) นางสิริมาได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า เมื่อได้เห็นความจริงในทางกระแสแห่ง

อริยมรรคในเบื้องต้น จึงหมดความลึกลับสงสัยในพระรัตนตรัย จนได้เห็นสัจธรรมแห่งความจริง ในอริยสัจ 4 บรรลุเป็นพระโสดาบันบุคคล

นางสิริมา หลังจากได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน นับแต่วันนั้นจึงเป็นเหตุให้นางเลิกอาชีพในการเป็นหญิงโสเภณี

6) โสเภณีเป็นเหตุให้ผู้อื่นบรรลุธรรม มีข้อค้นพบว่า เมื่อศึกษาลึกลงไปทำให้เห็นว่าโสเภณีเป็นเหตุให้ผู้อื่นสามารถบรรลุธรรม พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ได้ทรงประทับอยู่ด้านหนึ่งของป่าช้า ในขณะที่มีภิกษุณีสงฆ์ พระราชา พร้อมด้วยข้าราชการบริพาร ตลอดจนประชาชนชาวเมืองยืนอยู่รอบๆ อีกด้านหนึ่งของป่าช้า พระพุทธเจ้าทรงปรารภเรื่องศพนางสิริมา มีจำนวนผู้เข้าร่วมฟังพระธรรมเทศนาในเวลาพร้อมกัน มีปรากฏในอรรถกถา ปิฐวรรค สิริมาวิมานวัณณา ดิฉันนั้นมาหมายจะถวายอภิวาท พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้หาใครเลิศยิ่งกว่ามิได้หมายจะนมัสการบรรดาภิกษุผู้นำเลื่อมใส ซึ่งยินดีในกุศลธรรม และหมายจะเข้าไปนั่งใกล้สมาคมของสมณะที่ปลอดภัย ดิฉันมีความเคารพพระธรรมราชา คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงสิริ ครั้นได้เห็นพระจอมมุนีแล้ว ดิฉันก็มีใจเบิกบาน เอิบอím จึงขอถวายอภิวาทพระองค์ผู้เป็นพระตถาคตเลิศกว่านรชน ทรงฝึกคนที่ควรฝึก ทรงตัดต้นหาได้ ทรงยินดีในกุศลธรรม ทรงแนะนำเวไนยสัตว์ให้ข้ามพ้นจากทุกข์ได้ ทรงช่วยเหลือสัตว์โลกด้วยความเกื้อกูลอย่างยิ่ง (อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ 24 ข้อที่ 148-149 หน้าที่ 94-95) นางสิริมาเกิดไปเป็นเทพธิดาในชั้นยามา ได้มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ พร้อมด้วยหมู่เทพกัญญาบริวารจำนวน 500 ที่ห้อมล้อมอยู่ ณ บริเวณป่าช้า มีพระราชา ประชาชนชาวเมือง พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโดยได้ยกตัวอย่างเรื่องศพนางสิริมา เพื่อเป็นอุปรณ์สอนธรรมให้เห็นความจริงที่ปกปิดด้วยเนื้อหนังร่างกาย เมื่อจบพระธรรมเทศนาแล้ว นางสิริมาก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ส่วนภิกษุที่มีจิตติดผูกพันในตัวนางสิริมา ก็ได้บรรลุเป็นพระอนาคามี ผู้คนที่ร่วมฟังธรรมครั้งนั้นกับบรรลุธรรมเป็นโสดาบันทั้งหมด

ศพนางสิริมาอดีตโสเภณีผู้ที่เคยมีความงาม เพื่อให้เป็นอุปรณ์สอนธรรมเป็นการชี้ให้เห็นความไม่งามของร่างกายที่เต็มไปด้วยแผลที่ต่างๆ กายนี้ประกอบไปด้วยกระดูก มากด้วยโรค มากด้วยความครุ่นคิดปรารถนาหาความยั่งยืนถาวรไม่ได้แม้แต่น้อย จากในประเด็นนี้ทำให้ทราบถึงจำนวนผู้ที่บรรลุธรรมในระดับต่างๆ ในเวลาเดียวกันมีผู้ที่เป็นพระอรหันต์ จำนวน 1 ท่าน พระอนาคามี 1 ท่าน และมีผู้บรรลุเป็นพระโสดาบันอีกจำนวน 500 ท่าน

ช่วงในพรรษาที่ 1 ในเวลานั้น พระพุทธเจ้าทรงเสด็จเพียงลำพังไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ในระหว่างทางทรงแสดงธรรมโปรดภิกษุภิกษุณีทั้ง 30 ท่าน เป็นพระราชโอรสของพระเจ้ามหาโกศลและร่วมพระราชบิดาเดียวกับพระเจ้าปเสนทิโกศล มีปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ภัททวัคคีย์วัตถุ ว่าด้วยภิกษุภัททวัคคีย์ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่าพวกเธอจงนั่งลงเรา

8 วารสาร มจร พุทธศาสน์ปริทรรศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2563)

จักแสดงธรรมแก่พวกเธอสหายภททวัคคีย์เหล่านั้นทูลรับว่าดีละ พระพุทธเจ้าข้า ถวายอภิวาท พระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่สมควรพระผู้มีพระภาคได้ตรัส อนุปฺพุทฺธิกา คือทรงประกาศ 1. ทานกถา 2. สีลกถา 3. สัคคกถา 4. กามาทีนวกถา 5. เนกขัมมานิสังสกถา แก่พวกเขา เมื่อทรงทราบว่าเขาผู้มีจิตควรอ่อน ปราศจากนิวรณ์ เบิกบานผ่องใส จึงทรงประกาศ สามุกกัสมิกธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือทุกข สมุทัย นิโรธ มรรคธรรมจักขุ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 4 ข้อที่ 36 หน้าที่ 45-46) พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาอนุปฺพุทฺธิกา ดวงตาเห็นธรรมได้เกิดแก่สหายภททวัคคีย์ สหายภททวัคคีย์บรรลุโสดาปัตติผล และได้ขออุปสมบทในสำนักพระพุทธเจ้า แล้วส่งไปประกาศพระศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงแสดงอนุปฺพุทฺธิกาและอริยสัจ 4 เพื่อให้เห็นถึงโทษ เพราะจิตที่เศร้าหมองมาจากกาม เห็นโทษของกามทั้งหลาย สหายภททวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรม จำนวน 30 ท่าน สำเร็จบรรลุเป็นพระโสดาบัน

โสณณีกับการบรรลุธรรม		
รายชื่อโสณณีที่บรรลุธรรม	ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	คัมภีร์อรรถกถา
พระวิมลเถรี	พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา วิมลเถรีคาถา ภาษิตของพระวิมลเถรี	
พระอัทธมเถรี	พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน อัทธมกาถี เถรียาปทาน	
พระอัมพปาลีเถรี	พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา วี สดีนินบาต อัมพปาลีเถรีคาถา ภาษิตของพระอัมพปาลี เถรี	
พระอภยมาตุเถรี	พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา อภยมาตุเถรีคาถา ภาษิตของพระอภยมาตุ เถรี	
โสณณีเป็นเหตุให้ผู้อื่น บรรลุธรรม		อรรถกถา ขุททก นิกาย ธรรมบท เรื่องนางสิริ

		มา
โสเภณีเป็นเหตุให้ สหายภททศคีย์ บรรลุ ธรรม	พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภัททศคีย์วัตถุ ว่าด้วยภิกษุภททศคีย์	

ตารางที่ 1 ตารางแสดงโสเภณีกับการบรรลุธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

โสเภณีกับการบรรลุธรรม มีข้อค้นพบว่า มีจำนวน 4 ท่าน ได้แก่ พระอัทธมเถรี ปทุมวดี หรือพระอภยมาตาเถรี พระอัมพาลีเถรี พระวิมลเถรี และเป็นพระโสดาบัน 1 ท่าน คือ นางสิริมา และนอกจากนี้ยังเป็นเหตุให้ผู้อื่นบรรลุธรรมเป็นจำนวนมากในเวลาพร้อมกัน คือ 531 ท่าน ได้แก่ผู้ที่เข้าร่วมฟังพระธรรมเทศนาพิจารณาศพนางสิริมาในป่าช้า มีผู้ที่บรรลุเป็นพระโสดาบัน จำนวน 500 ท่าน พระอนาคามี 1 ท่าน คือพระภิกษุที่เคยหลงติดคิดรักในนางสิริมา และสหายของภททศคีย์อีก 30 ท่าน ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน

2. วิเคราะห์โสเภณีกับการบรรลุธรรม

จากการศึกษาค้นคว้า โสเภณีกับการบรรลุธรรม โยพบว่า พระวิมลเถรี มีปรากฏในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา วิมลเถรีคาถา ได้รับโอวาทเรื่องอสุกัมมฐานจากพระ โมคคัลลานเถระ บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ พระอัทธมเถรี มีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทาน อัทธมกาสิ เถรียาปทาน ได้เจริญวิปัสสนาสำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระอัมพาลีเถรี มีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา วิสดีนินาต อัมพาลีเถรีคาถา ภาสิตของพระอัมพาลีเถรี เจริญในวิปัสสนาได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ พระอภยมาตาเถรี มีปรากฏพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรีคาถา อภยมาตาเถรีคาถา ภาสิตของพระอภยมาตาเถรี ได้ฟังธรรมจากพระอรหันต์ เรื่องกายคตาสติอสุกกรรมฐาน บรรลุสำเร็จเป็นพระอรหันต์ โดยมีปรากฏคัมภีร์ จำนวน 6 เล่ม ที่มีในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎกจำนวน 5 เล่ม ที่มีปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาจำนวน 1 เล่ม

ในประเด็นนี้มีข้อค้นพบว่า โสเภณีเป็นเหตุให้ผู้อื่นบรรลุธรรม มีปรากฏในอรรถกถา ขุททกนิกาย ธรรมบท เรื่องนางสิริมา มีผู้ที่บรรลุธรรมเป็นพระอนาคามี 1 ท่าน เป็นพระโสดาบัน 500 ท่าน ในเวลาพร้อมกัน และนอกจากนี้ยังเป็นเหตุให้สหายภททศคีย์บรรลุธรรม พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภัททศคีย์วัตถุ ว่าด้วยภิกษุภททศคีย์ พระพุทธเจ้าทรงแสดงอนุปฺพนิกกา และอริยสัจ 4 สหายภททศคีย์ทั้ง 30 ท่าน บรรลุเป็นพระโสดาบันในพร้อมกัน

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่ค้นพบที่น่าสนใจพบว่า มีโสเภณีที่อยู่ในฐานะมารดาของพระอรหันต์ มีจำนวน 4 ท่าน คือพระวิมลโกทัญญเถระบุตรของนางอัมพาลี มีปรากฏในอรรถกถา ขุททกนิกาย เถรีคาถา เอกกนิบาต วิมลโกทัญญเถรีคาถา นางอัมพาลีได้คลอดบุตรแล้ว

ทหารกันได้นามว่า วิมล ต่อมาภายหลัง จึงมีปรากฏนามใหม่ว่า วิมลโกณฑัญญะ เขาเจริญวัยแล้ว เห็นพุทธานุภาพ ในคราวที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปพระนครไพศาลี มีใจเลื่อมใส จึงขอบรรพชา และได้กระทำบารพกิจแล้ว เริ่มตั้งวิปัสสนาบรรลुพระอรหัตตอกาลไม่นานนัก (อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ 14 ข้อที่ 201 หน้าที่ 323) พระอภัยมณีบุตรของนางปทุมวดี มีปรากฏในอรรถกถาขุททกนิกาย อภยมาตาเถรีคาถาว่า แม้พระเถรี ผู้เป็นมารดาของพระอภัยเถระองค์นี้ ก็สร้างบุญบารมีไว้ในพระพุทเจ้าองค์ก่อนๆ ในพุทธุปบาทกาลนี้ ได้เป็นหญิงนครโสเภณี ชื่อว่าปทุมวดี ในเมืองอุชเชนี (อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ 26 ข้อที่ 427 หน้าที่ 65-66) หมอชีวกโกมารภัจ บุตรของนางสาละวดีหญิงโสเภณี ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค เรื่องบุตรของหญิงงามเมืองชื่อนางสาละวดี เมื่อนางมีครรภ์ครบกำหนดคลอด จึงได้คลอดบุตรชายได้กำชับหญิงรับใช้ว่า แม่สาวใช้ เธอจงวางทารก คนนี้ในกระดังง่าๆ แล้วนำออกไปทิ้งที่กองขยะ เจ้าชายอภัยได้ทอดพระเนตรเห็นทารก โปรดเลี้ยงไว้แล้วตั้งชื่อทารกนั้นว่า “ชีวก” เพราะบังถึงคำว่า “ยังมีชีวิตอยู่” ตั้งชื่อว่า “โกมารภัจ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 5 ข้อที่ 327 หน้าที่ 180-181) นางวิมลบุตรของนางวิมลามีชื่อเดียวกัน ปรากฏในอรรถกถา ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี เถรีคาถาอรรถกถา ได้อธิบายว่า นางเกิดเป็นธิดาของหญิงผู้อาศัยรูปเลี้ยงชีพคนหนึ่ง ในกรุงเวสาลี นางมีชื่อนางวิมล เมื่อนางเจริญวัยแล้วก็เลี้ยงชีพอย่างนั้นเหมือนกัน (อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ 28 ข้อที่ 71 หน้าที่ 132) นางสิริมาที่ได้บรรลुเป็นพระโสดาบันเป็นบุตรของนางสาละวดี มีปรากฏในพระอรรถกถาขุททกนิกาย สิริมานิพนธ์ ได้อธิบายถึง อาการป่วยหนัก และการถึงแก่กรรมของนางสิริมา เวลาเย็นวันนั้น พระราชาส่งข่าวไปทูลพระศาสดาว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นางสิริมาน้องสาวของหมอชีวก ตายเสียแล้วพระพุทเจ้าข้า (อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ 28 ข้อที่ 1 หน้าที่ 87-89) ในการถึงแก่กรรมของนางสิริมาทำให้ได้ทราบความชัดเจนระหว่างหมอชีวกกับนางสิริมา ในฐานะเป็นน้องสาวของหมอชีวก เป็นหลักฐานที่เชื่อมโยงในมารดาของหมอชีวกกับนางสิริมาที่มีมารดาเดียวกัน ก็คือนางสาละวดีหญิงงามเมืองคนแรกของกรุงราชคฤห์

สรุปผลการวิจัย

โสเภณีกับการบรรลุธรรม ผู้วิจัยมีข้อสรุปพบว่า ถึงแม้จะมีอาชีพเป็นโสเภณีก็มิได้เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรมทำให้เห็นถึงศักยภาพจากหญิงโสเภณีที่ได้พัฒนาตนถึงขั้นสูงสุดไปสู่ความเป็นพระอรหันต์ มีโสเภณีที่บรรลุเป็นพระอรหันต์ มีจำนวน 4 ท่าน ได้แก่ อัทธเถรี ปทุมวดีหรือพระอภยมาตาเถรี อัมพปาลีเถรี พระวิมลเถรี และเป็นพระโสดาบัน 1 ท่าน คือนางสิริมา ในการบรรลุธรรมของโสเภณีเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเพราะในความเลื่อมใสศรัทธาของโสเภณีเพื่อขอออกบวช เกิดความเบื่อหน่ายต่อการมีอาชีพเป็นโสเภณี ได้ฟังธรรมจากพระ

อรหันต์แล้วเกิดความเลื่อมใสเห็นโทษในกามทั้งหลาย นอกจากนี้แล้ว มีโสเภณียังเป็นมารดาของพระอรหันต์ มีจำนวนถึง 4 ท่าน คือพระวิมลโกทัณฺฑเถระบุตรนางอัมพาลี พระอภัยกุมารบุตรนางปทุมวดี หมอชีวกโกมารภัจจ์บุตรนางสาละวดี นางวิมลบุตรนางวิมลามีชื่อเดียวกัน

จากการศึกษาค้นคว้าในการบรรลุลหณของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จำนวนทั้งหมด 7 เล่ม ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกจำนวน 1 เล่ม พระสุตตันตปิฎกจำนวน 5 เล่ม และในอรรถกถา 1 เล่ม

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากบทความวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์การบรรลุลหณของโสเภณีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้มีข้อสรุปค้นพบว่า ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยเนื้อหาในการบรรลุลหณของโสเภณี จากเรื่องในชาดกหลายเรื่องโดยที่มุ่งสอนผู้ประพฤติพหุจรยต์ต่อความเท่าเทียมกับบุรุษและสตรีเพศอย่างเสมอภาคเท่ากัน โสเภณีมีสถานภาพที่อิสระที่สามารถจะสละนำตนออกจากทางโลก เพื่อดำเนินในวิถีชีวิตเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสในการพัฒนาในศักยภาพในตนเอง สู่การเป็นพระอรหันต์เป็นการบรรลุลหณเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539, พระไตรปิฎกภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

R.P. Kangel. (1965). *The Kautilya Arthasastra Book III A Study*. India: University of Bombay.

